



Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium
Agnes Lihtsa
agnes.lihtsa@mkm.ee

Meie kuupäev digiallkirjas nr 28.08.2026

Muinsuskaitseameti ettepanekud tuumaelektrijaama riigi eriplaneeringu asukoha eelvaliku lähteseisukohtade ja keskkonnamõju strateegilise hindamise programmi kohta

Muinsuskaitseamet on tutvunud 600 MW elektrilise võimsusega tuumaelektrijaama ja selle toimimiseks vajaliku taristu riigi eriplaneeringu asukoha eelvaliku lähteseisukohtade ja mõjude hindamise, sh KSH programmiga ning esitab järgmised ettepanekud.

Keskkonnamõju ei hõlma üksnes mõju looduskeskkonnale, vaid ka mõju kultuuripärandile ja maastikule. Kultuuripärand on Eesti kultuuri, identiteedi ja ajaloolise mälu oluline kandja ning taastumatu ressurss. Kultuuripärandi hoidmine on osa Eesti riigi põhiseaduslikust eesmärgist tagada eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilimine läbi aegade. Muinsuskaitseaduse § 3 lg 1 kohaselt on kultuuripärandi väärtustamine ja säilitamine ühiskonna ühine kohustus ning § 3 lg 7 järgi tuleb riigil ja kohaliku omavalitsuse üksustel oma ülesannete täitmisel arvestada kultuuripärandi kui avaliku väärtusega.

Kultuuripärandi olulist rolli ruumiotsustes rõhutab ka koostamisel olev üleriigiline planeering „Eesti 2050“, mille visiooni kohaselt toetab Eesti vastupidavust, kvaliteetset elukeskkonda ja piirkondade elujõulisust muu hulgas väärtustatud kultuuripärand. Planeering käsitleb kvaliteetset ruumi väärtuspõhisena ning kultuuripärandit ühe olulise avaliku väärtusena, mida tuleb planeerimisotsuste tegemisel teiste huvide kõrval sisuliselt arvestada.

Riigi eriplaneeringu lähteseisukohtades ja mõjude hindamise programmis on kultuuripärandit käsitletud põhjalikult ja mitmekülgsest ning hõlmatud on erinevad kultuuripärandi liigid ja neile avalduvad võimalikud mõjud. Alljärgnevate ettepanekute eesmärk on eelkõige programmis juba kavandatud kultuuripärandi käsitlemise täpsustamine ja täiendamine.

Tuumaelektrijaam koos selle toimimiseks vajaliku taristuga on suure ruumilise ja visuaalse mõjuga objekt. Seetõttu ei saa kultuuripärandile avalduva mõju hindamisel piirduda mälestiste ja nende kaitsevöönditega. Arvestada tuleb ka ajalooliselt kujunenud keskkonda, kultuurimaastikku, olulisi vaateid, ruumilisi seoseid ning kaitse all mitteolevat kultuuripärandit.

- 4.1.3. Eelvalikualade võrdlus

Olemasoleva teabe põhjal saab kultuuripärandi seisukohast esialgu välja tuua väiksema ja suurema konfliktipotentsiaaliga eelvalikualad. Kõiki eelvalikualasid tuleb siiski kultuuripärandi uuringu ja mõjude hindamise käigus analüüsida võrreldavatel alustel..

Kultuuripärandi seisukohast on esmase hinnangu põhjal väikseima konfliktipotentsiaaliga Letipea ja Madala küla eelvalikualad. Letipea eelvalikualal ei ole praeguse teabe põhjal tuvastatud olulist konflikti kultuuripärandiga. Madala küla eelvalikualal esineb konfliktipotentsiaal meres paiknevate laevavrakide ning Kunda tuletorni läheduse tõttu. Kavandatava tegevuse võimalikku mõju neile tuleb mõjude hindamise käigus täpsustada ning planeeringulahenduse väljatöötamisel näha ette kultuuripärandi säilimist tagavad asjakohased leevendusmeetmed.

Moldova küla puhul tuleb täiendavalt hinnata võimalikku mõju Aa mõisakompleksile.

Malla küla, Aa küla ranna ja Aa küla metsa eelvalikualadel on konfliktipotentsiaal suurem, kuna kavandatav tegevus võib oluliselt mõjutada Malla, Aa ja Saka mõisakomplekse ning nende ajalooliselt kujunenud keskkonda ja kultuurmaastikku. Aa küla metsa puhul tuleb lisaks arvestada piirkonna arheoloogiliste leidude ja võimaliku seni teadmata arheoloogiapärandiga.

- 5.19. Kultuuripärandi käsitus ja allikad

Programmis käsitletakse kultuuripärandina arheoloogia-, ehitus- ja ajaloomälestisi, looduslikke pühapaiku, kultuuriväärtuslike ehitisi, pärandkultuuriobjekte, prognoositud arheoloogiatundlikke alasid, võimalikke arheoloogilise väärtusega objekte ning veealust kultuuripärandit.

Teeme ettepaneku täiendada kultuuripärandi kohta kasutatavate andmeallikate loetelu sõnadega „uuringud, eksperdi hinnangud ja muud asjakohased avalikud andmed“. See võimaldab mõjude hindamisel arvesse võtta ka selliseid teadaolevaid kultuuriväärtusi, mis ei ole kantud kultuurimälestiste registrisse ega ole riikliku või kohaliku kaitse all.

Arheoloogiapärandi puhul tuleb lisaks arvestada, et kogu pärand ei ole veel teada ega registrites kajastatud. Seetõttu peab kultuuripärandi uuring võimaldama hinnata ka seni avastamata arheoloogiapärandi esinemise tõenäosust ning vajaduse korral nägema ette täiendavad uuringud. See teave tuleb saada piisavalt varases etapis, et võimaliku arheoloogiapärandiga oleks võimalik arvestada juba eelvalikuala ja planeeringulahenduse kujundamisel.

- 5.19, lk 166. Välistus- ja võrdluskriteeriumid

Programmis käsitletakse mälestisi välistuskriteeriumina ja teisi kultuuriväärtusi võrdluskriteeriumina.

Juhime tähelepanu, et kultuuripärandi uuringu käigus võib ilmnedu kaitse all mitteolev, kuid kõrge säilitamisväärtusega kultuuripärand, mille puhul võib olla põhjendatud selle käsitlemine samuti sisulise välistuskriteeriumina. Eelkõige puudutab see arheoloogiapärandit. Kui leitakse ulatuslik või kõrge väärtusega arheoloogiline objekt, tuleb esmalt kaaluda rajatise asukoha muutmist ning pärandi säilitamist, mitte lähtuda automaatselt selle läbiuurimisest.

- 5.19.1, lk 167

Lause „Mälestised näitavad piirkonna kultuurmaastiku ajalist mitmekihilisust, mistõttu tuleb planeerimisel lähtuda mälestisi säästvast põhimõttest ning arvestada nende kui avaliku väärtusega (MuKS § 3 lg 7)“ ei kajasta otseselt üksnes MuKS § 3 lg 7 sisu.

Teeme ettepaneku eemaldada konkreetne normiviide või sõnastada lause järgmiselt:

„Mälestised ja muu kultuuripärand kannavad piirkonna ajaloolist mitmekihilisust ning kujundavad kultuurmaastiku identiteeti. Planeeringulahenduse koostamisel tuleb lähtuda kultuuripärandit säästvatest põhimõtetest ning arvestada kultuuripärandi kui avaliku väärtusega.“

- Visuaalne mõju

Visuaalse mõju hindamisel tuleb käsitleda mitte ainult rajatise nähtavust mälestiselt, vaid seda, kuidas kavandatav tegevus muudab pärandkeskkonna tajumist tervikuna.

Arvestada tuleb nii põhiehitise kui ka sellega seotud teede, elektri- ja muu taristu, metsaraie, haljastuse muutmise ja uute tehniliste dominantide mõjuga. Eelistada tuleb lahendusi, mis võimaldavad säilitada ajalooliselt kujunenud keskkonda ning mälestistele ja mälestistelt avanevaid olulisi vaateid.

Arvestades tuumaelektrijaama ja sellega seotud taristu mastaapi, peab Muinsuskaitseamet põhjendatuks hinnata suuremahuliste rajatiste visuaalset ja ruumilist mõju vähemalt 5 km raadiuses olulisematest ehitismälestistest ja mälestiste kogumitest, eelkõige Aa, Malla ja Saka mõisakompleksidest. Tegemist ei ole täiendava kaitsevööndi, vaid mõju hindamise alaga, mille eesmärk on võimaldada tuvastada olulised visuaalsed ja ruumilised mõjud ning nendega arvestada juba asukohavalikul.

Selline lähenemine lähtub ka koostamisel oleva üleriigilise planeeringu „Eesti 2050“ pärandikeskse arengu põhimõttest, mille kohaselt tuleb vajadusel hinnata ehitismälestiste lähedusse, indikatiivselt 5 km raadiuses, kavandatavate suuremahuliste rajatiste tervikmõju mälestisele. Kui rajatist ei ole võimalik kavandada väljapoole selle mõju ulatust, tuleb analüüsile tuginedes leida minimaalset visuaalset mõju omav lahendus.

5 km raadiuse käsitlemine on käesoleval juhul põhjendatud, kuna tuumaelektrijaama ja sellega seotud taristu mõju võib ulatuda oluliselt kaugemale mälestise õiguslikust kaitsevööndist. Hindamise eesmärk on seetõttu välja selgitada mõju mälestiste tajutavale keskkonnale, olulistele vaadetele, ajaloolistele ruumilistele seostele ja kultuurmaastiku terviklikkusele ning võimaldada seda arvestada juba asukohavalikul.

5.20. Kumulatiivne mõju

Kumulatiivne mõju kultuuripärandile võib tekkida erinevate tegevuste ja taristuobjektide koosmõjus, näiteks tuumaelektrijaama, teede, elektritaristu ja teiste arenduste visuaalse mõju, müra, vibratsiooni, liikluskoormuse või raiete kombinatsioonina.

Seetõttu tuleb hinnata mitte ainult üksikute rajatiste mõju eraldi, vaid kogu kavandatava terviklahenduse ning piirkonnas olemasolevate ja kavandatavate arenduste koondmõju kultuuripärandile ja kultuurmaastikule.

Muinsuskaitseamet palub eeltoodud märkuste ja ettepanekutega lähteseisukohtade ning mõjude hindamise, sh KSH programmi edasisel koostamisel arvestada.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Anita Staub

Ehituspärandi osakonna juhataja